

Jongleren tussen onderwijs en beroepspraktijk

Docent in het beroeps-onderwijs

De taak van docenten in het beroepsonderwijs is een zeer specifieke omdat het vak jongleert op het grensvlak van verschillende werelden: onderwijs en beroepspraktijk. De docent voert de deelnemer in die werelden binnen en heeft een essentiële taak de student te helpen in de vereniging daarvan. Prof. dr. Elly de Bruijn, lector Beroepsonderwijs aan de Hogeschool Utrecht en werkzaam aan de Universiteit Utrecht, benadrukt hierbij het belang van het spanningsveld tussen roc en beroepsveld. ‘Je moet niet proberen die frictie weg te nemen door alles af te stemmen. Het onderscheid dient een onderwijskundig doel. Confronteren is leren.’

Ben Claessens

Aan het eind van een volle werkdag praten we aan de Hogeschool Utrecht met haar over de functie, opgaven en opleiding van de docent in het mbo. Elly de Bruijn is actief op het terrein van de pedagogisch-didactische vormgeving van beroepsonderwijs, volwasseneneducatie en een leven lang leren.

‘De docent in het beroepsonderwijs jongleert op het grensvlak van verschillende werelden, te weten de onderwijskundige en pedagogische wereld en de wereld van het beroep. De docent moet die werelden naar de student toe verenigen. De docent in het beroepsonderwijs opent de deuren naar de kennis, zienswijzen, vaardigheid, opvattingen en houdingen die horen bij de toekomstige beroepspraktijk van de deelnemer en draagt zorg voor de verwerving van een startpositie daarbinnen. Dat vraagt van docenten om de kleur en geur van een sector of functiedomein te verwerven in het eigen zijn, denken en doen.’

‘Jongeren komen binnen en willen getriggered worden om een functie in de wereld van de arbeid uit te voeren. De docenten zijn er om de deur naar die wereld te openen. Ze moeten dus weten wat het beroep inhoudt, in ieder geval weten waar het om gaat in de onderdelen die zij in het domein van het beroep bestrijken. Een docent ontwikkelt de beroepsgerichte kennisbasis en ondersteunt bij de integratie van kennis, vaardigheden, attitudes die in het beroepsmatig handelen op de werkplek tot uiting komen. De docenten geven concreet vorm aan leerarrangementen voor de beroepsvorming en begeleiden de deelnemer in het leren reflecteren wat belangrijk is voor het verder leren in opleiding of beroep, dus bij het ontwikkelen van zelfregulatievaardigheden. En de docent levert maatwerk op deelnemersniveau waar het gaat om inhoud en begeleidingsvorm. De docent dient zoveel in huis te hebben dat ie boven de materie kan staan en de leerling kan spiegelen, ook in zijn stage-ervaring, zodat de docent zowel vanuit de onderwijskant als de beroepskant zaken aan de deelnemer kan teruggeven.’

Rollen

‘In je expertise als docent heb je een stevige positie nodig om rolmodel te kunnen zijn. Als docent heb je namelijk ook diverse rollen. Je geeft niet zomaar les. Je bent een model bij wie de deelnemer de kunst afkijkt. Maar je bent ook een gids die aangeeft waar naar toegewerkt kan worden en die overzicht en structuur aanbrengt. Een andere taak is wat we ‘scaffolding’ noemen, met veel hulp en begeleiding de deelnemer een taak laten uitvoeren en erop toezien dat die begeleiding langzaam wordt afgebouwd. De docent is verder een coach die de lerende volgt en door middel van vragen zelf tot oplossingen laat komen. En hij of zij verricht monitoring, het ‘externe oog’ bij metacognitieve processen.’

‘Beginnende lerenden hebben dikwijls behoefte aan theorie

omdat ze op de werkplek overspoeld raken door informatie. Het is belangrijk heel duidelijk te selecteren wat je waar leert. Sommige kennis, vaardigheden of houdingen kunnen beter op de werkplek worden geleerd en andere betere in een meer formele onderwijssetting. Op stageplaatsen hoor je vakmensen nog wel eens klagen over deelnemers die onvoldoende zijn voorbereid. Leren op de werkplek moet niet alleen praktisch van aard zijn maar ook meer gericht op begrijpen. Kerntaak is dus om de student in te leiden in het beroepsdomein en te helpen bij de vereniging van de verschillende werelden. De verbinding van (school) vak en beroep gaat over de versmelting in de student van schoolvak, pedagogisch-didactische kennis en vaardigheden en het beroep. Daarbij gaat het er niet om dat school en beroep versmelten, dat hoeft niet. We spreken over 'boundary-crossing', de verschillen tussen de velden waarbinnen de deelnemer zich beweegt en die nodig zijn om goed te kunnen leren. Wiskunde op school is van een andere orde dan wiskundige toepassingen in de praktijk. Een kapperssituatie op een roc is ook een andere omgeving dan een echt kappersbedrijf. Het is belangrijk voor een roc, voor het management en docenten, dat spanningsveld te kennen, te waarderen en in het onderwijs daarmee rekening te houden. Deelnemers willen dat spanningsveld omdat dat juist de mogelijkheid tot leren biedt.'

Opleiding mbo-docenten

'Er is nog te weinig bekend over hoe deelnemers in het beroepsonderwijs leren en hoe het onderwijs op de beste wijze kan worden ingericht. Er zijn nauwelijks opleidingsmogelijkheden voor mbo-docenten. Wie uit de praktijk komt om les te geven moet een pedagogisch-didactische aantekening behalen. Maar de kennis over de diverse leerwerelden van school en praktijk, de begeleiding van de deelnemer in die werelden, het taalgebruik, de diverse rollen van een docent, de inrichting van

Master Expert Beroepsonderwijs

De samenwerkende educatieve faculteiten van Windesheim, Inholland, Hogeschool Utrecht en Hogeschool van Amsterdam werken aan de ontwikkeling van een nieuwe masteropleiding: de Master Expert Beroepsonderwijs. De master is bedoeld voor leraren in het (voorbereidend) middelbaar en hoger beroepsonderwijs in de sectoren Economie, Gezondheidszorg en Welzijn en Techniek. De opleiding draagt bij aan de kwaliteitsslag die in het beroepsonderwijs wordt gemaakt. Leraren in het beroepsonderwijs willen graag kennis over het vak en het beroep, waarvoor wordt opgeleid, verdiepen en combineren met specifieke didactiek voor het beroepsonderwijs. Deze leerbehoeften weerspiegelen de actuele ontwikkelingen in het beroepsonderwijs, zoals het ontwikkelen van een (helikopter)visie op beroepsonderwijs, het ontwerpen, implementeren en evalueren van onderwijsvernieuwingen en het verbeteren van de aansluiting tussen theorie en praktijk. In haar lerarenbeleid benadrukt het ministerie van OCW het belang van een groeiend aantal leraren op master-niveau in het beroepsonderwijs. Ook de MBO Raad pleit al jaren voor meer aandacht voor het beroepsonderwijs in de lerarenopleidingen. Een opleiding die gericht is op vakinhoud en beroepsvoorbereiding en didactiek voor het beroepsonderwijs ontbreekt echter tot nu toe in de beroepskolom. De Master Expert Beroepsonderwijs haakt in op deze ontwikkelingen.

Lector prof. dr. Elly de Bruijn heeft een rol als kwaliteitsbewaker van deze Master die dit voorjaar zal worden aangevraagd. Volgens haar is er in het mbo veel behoefte aan Masters. 'Het mbo heeft behoefte aan meer (vak)docenten met een Master. Aan de docenten die bij ons hun Master volgen zie ik het plezier in wat ze doen en de honger naar kennis, structuur en verdieping in hun vakgebied. De kennisbron moet worden vergroot. Docenten keren met een Master terug in het mbo en kunnen de teams waarin ze werken hun kennis en ervaring overbrengen. Ze krijgen een andere manier van kijken en openen de toegang tot nieuwe vormen van kennis. Ze merken dat hun professionaliteit vergroot. Ook zijn ze beter in staat kritisch naar de gevolgen van hun handelen te kijken en hun onderwijspraktijk bij te stellen op basis van actuele kennis. Zo'n houding en vermogen helpt in het verhogen van de kwaliteit van het beroepsonderwijs.'

de organisatie, dat alles is nog volop in ontwikkeling. Vergeet niet dat elk beroep een eigen kennisbasis bezit die verschilt van wat op school onderwezen wordt, maar waarvan onderwijskundigen niet of nauwelijks op de hoogte zijn. Een of twee dagen per jaar stageplaatsen bezoeken, brengt hier weinig verandering in. We hebben meer docenten nodig die hier een goed inzicht in en ervaring mee hebben.'